

HOLLANDIA

cultuurhistorisch
onderzoek & archeologie

Archeologisch bureauonderzoek
Spaarnestraat 1B te Beverwijk,
gemeente Beverwijk (NH)

HOLLANDIA reeks 814

COLOFON

Hollandia reeks nr.	814
Titel:	Archeologisch bureauonderzoek Spaarnestraat 1B te Beverwijk, gemeente Beverwijk (NH)
Gemeente:	Beverwijk
Onderzoeksmeldingsnummer Archis:	4814310100
Hoekcoördinaten:	- 106.401/500.267 - 106.461/500.320 - 106.470/500.310 - 106.409/500.259
Auteurs:	██████████
Uitvoering:	Hollandia Archeologen
In opdracht van:	LTC DEM
Contactpersoon opdrachtgever:	██████████ Voorzitter DEM Tennis ██████████
Wetenschappelijke leiding:	██████████
Illustraties:	██████████, tenzij anders vermeld
Definitieve versie:	2020
Oplage:	6
ISSN:	1572-3151

© **HOLLANDIA** archeologen, Zaandijk 2020

HOLLANDIA archeologen

Tuinstraat 27a

1544 RS Zaandijk

☎ 075 - 622 49 57

✉ info@archeologen.com

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	9
2. Onderzoeksgebied	11
3. Beleid	13
4. Methode	15
5. Aardwetenschappelijke gegevens	17
6. Historische en archeologische gegevens	19
7. Gespecificeerde archeologische verwachting	23
8. Conclusie en advies	25
Literatuur	27
Bijlagen	29

Samenvatting

In april 2020 heeft Hollandia Archeologen in opdracht van LTC DEM een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een onderzoeksgebied aan de Spaarnestraat 1B in Beverwijk, gemeente Beverwijk (NH). De aanleiding voor het onderzoek is de uitbreiding van het tennispark waarbij een nieuwe tennisbaan en twee nieuwe padelbanen worden aangelegd. Om dit te kunnen realiseren zijn er voornemens om de sloot ten zuiden van het park te dempen en een paar meter te verplaatsen of de sloot te verbreden en aan de zijde van LTC DEM de sloot te versmallen.

Het onderzoeksgebied ligt binnen een dubbelbestemmingsgebied, in een gebied met een hoge archeologische waarde. Volgens het bestemmingsplan moet er archeologisch onderzoek plaatsvinden bij werken groter dan 30 m² en die dieper reiken dan 35 cm onder maaiveld (Waarde - Archeologie - 1, zuidwestelijk deel van het plangebied) en wanneer er niet zonder heiwerkzaamheden kan worden geplaatst. Voor het noordoostelijk deel van het plangebied geldt Waarde - Archeologie - 3, waarbij archeologisch onderzoek moet plaatsvinden wanneer er dieper dan 35 cm onder het maaiveld gegraven zal worden en waarbij het oppervlak groter is dan 2500 m².

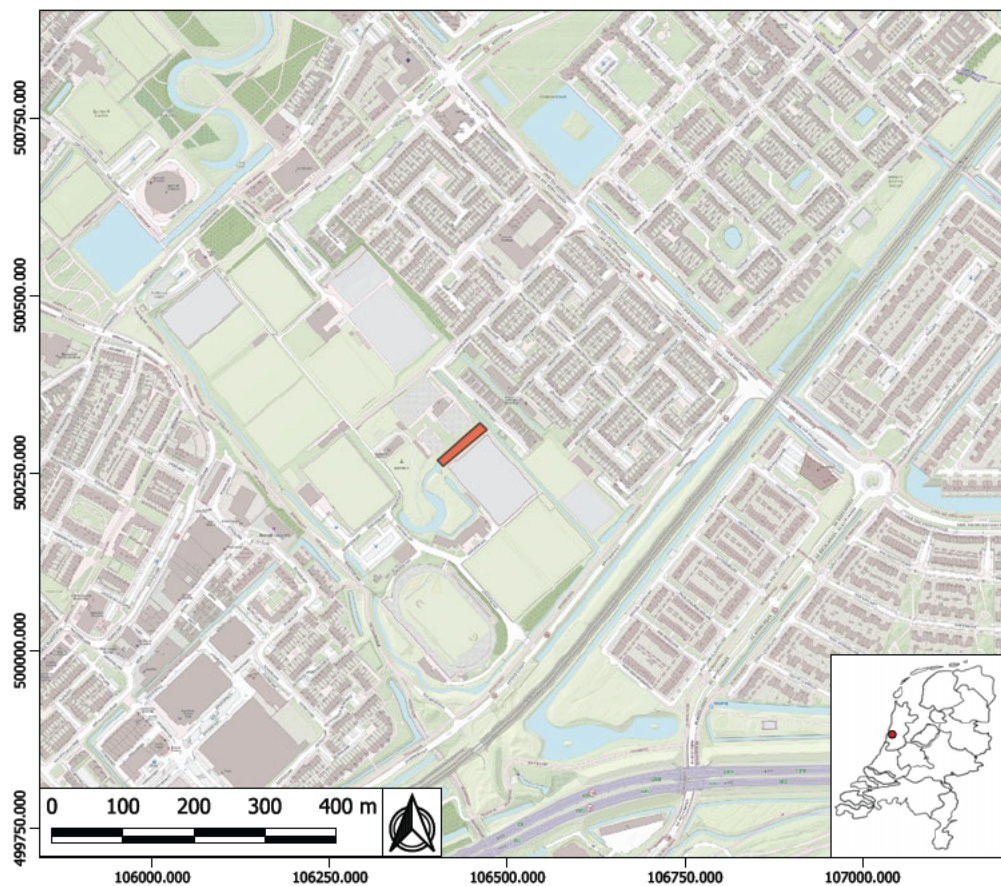
Er is een lage verwachting op het aantreffen van archeologische resten uit het paleolithicum, neolithicum en de bronstijd. Wel is er een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Dit is vastgesteld op basis van reeds aangetroffen archeologische resten in de nabije omgeving en kaartmateriaal. De omgeving van het onderzoeksgebied is hoogstwaarschijnlijk vanaf de 13e eeuw bewoond (kasteel Adrichem) geweest. Kasteel Adrichem heeft verschillende bewoningsfasen gekend en om deze reden is er een hoge archeologische trefkans voor het onderzoeksgebied.

Advies

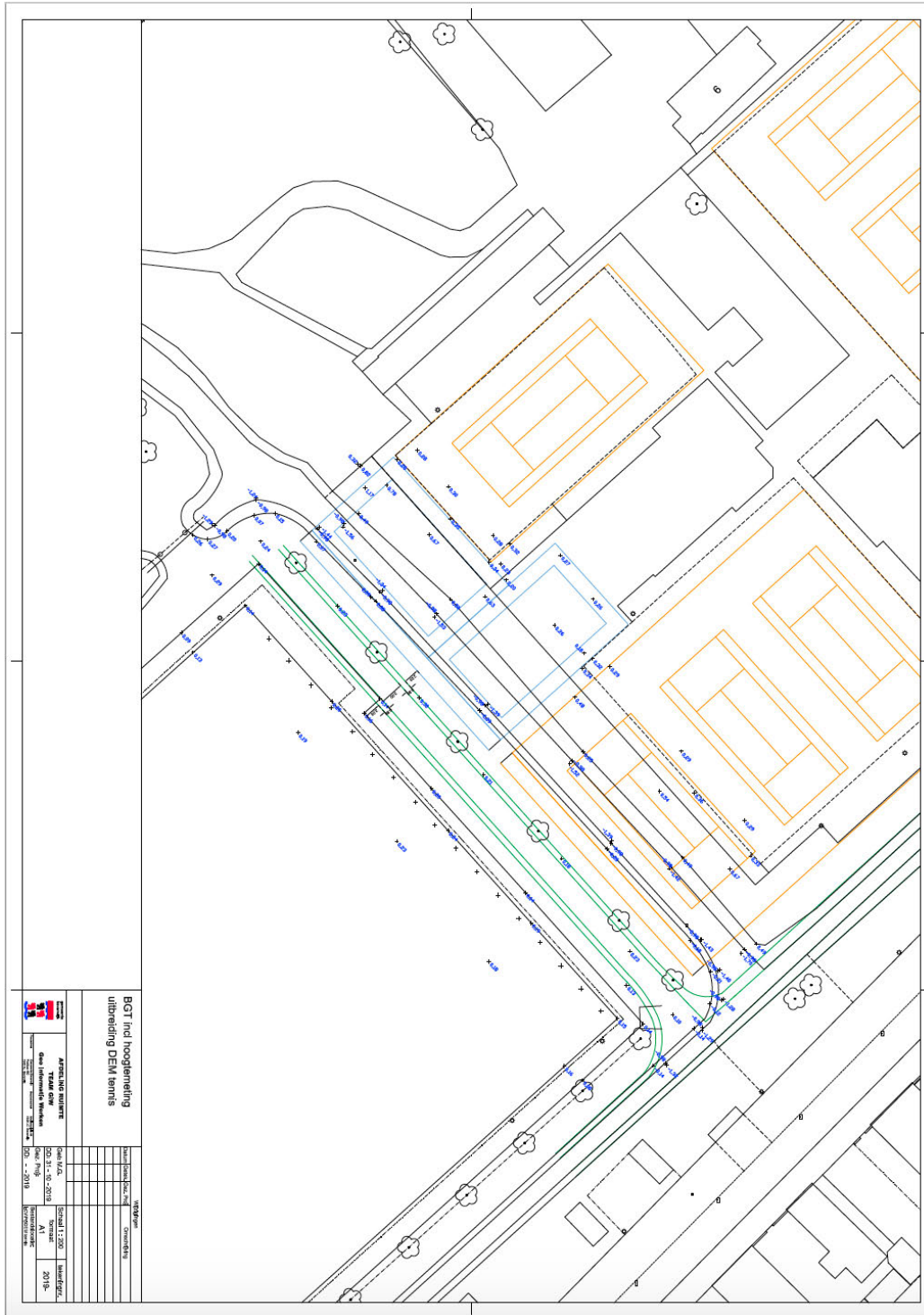
Om een beeld te krijgen van de mate van verstoring van de ondergrond binnen het onderzoeksgebied wordt een archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van verkennende boringen geadviseerd. Wij wijzen erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

1. Inleiding

In april 2020 heeft Hollandia Archeologen in opdracht van LTC DEM een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een onderzoeksgebied aan de Spaarnestraat 1B in Beverwijk, gemeente Beverwijk (NH) (afb. 1). Momenteel bevindt zich op het terrein het huidige tennispark. Er zijn voornemens om in het onderzoeksgebied de sloot te dempen en een paar meter te verplaatsen of de sloot te verbreden en aan de zijde van LTC DEM de sloot te vernauwen. Op deze manier kan er op de huidige positie van de sloot een nieuwe tennisbaan en twee nieuwe padelbanen worden aangelegd (afb. 2). Doel van dit archeologisch bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde, archeologische verwachting met behulp van informatie van bestaande bronnen over bekende of verwachte archeologische waarden rondom het onderzoeksgebied. Op basis daarvan wordt een advies geformuleerd waarop de gemeente Beverwijk besluit over de eventueel te nemen vervolgstappen. In ARCHIS heeft het onderzoek het volgende onderzoeksmeldingsnummer toegekend gekregen: 4814310100.

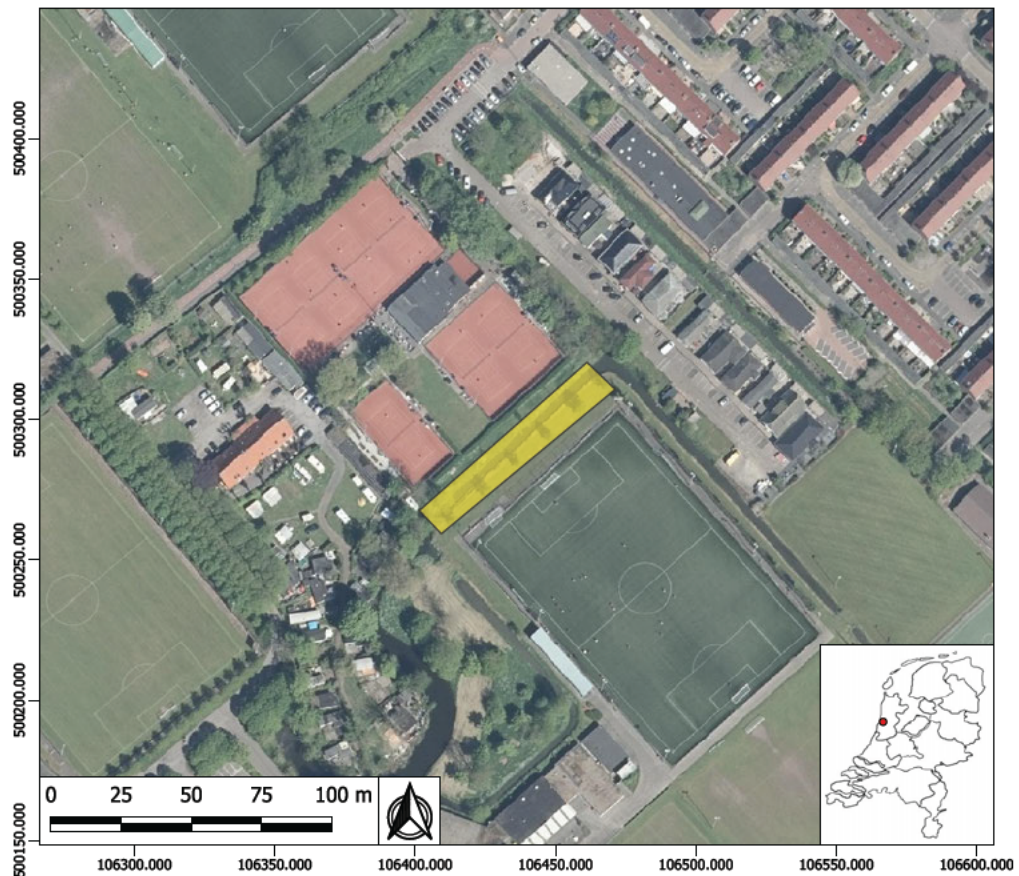
Afbeelding 1: Uitsnede van de topografische kaart waarop een deel van Beverwijk is afgebeeld. De locatie van het onderzoeksgebied is rood aangegeven.

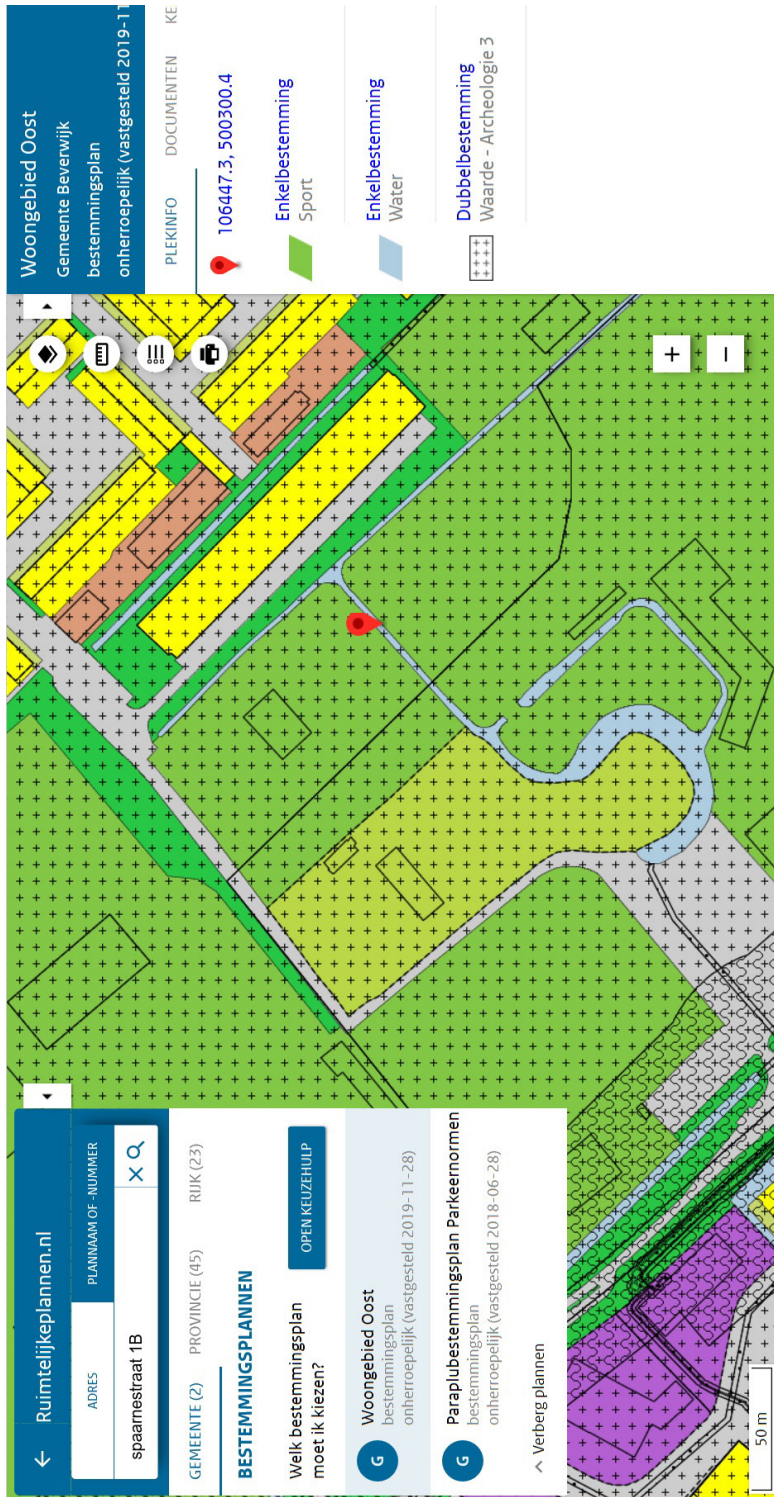
Afbeelding 2: De plannen voor de uitbreiding van het tennispark van DEM. In het groen de lijnen van de mogelijk nieuwe positie van de sloot. De gele lijnen tonen de nieuwe plannen voor de derde tennisbaan en de blauwe lijnen tonen de plannen voor de twee nieuwe padelbanen.

2. Onderzoeksgebied

De RD-coördinaten van het onderzoeksgebied zijn: 106.401/500.267, 106.461/500.320, 106.470/500.310 en 106.409/500.259. Er zijn voornemens om in het onderzoeksgebied (afb. 3) de sloot een aantal meter te verplaatsen om het tennispark uit te breiden met een nieuwe tennisbaan en twee nieuwe padelbanen. Het onderzoeksgebied bestaat momenteel uit het zuidelijke deel van LTC DEM waar zich deze sloot bevindt. De oppervlakte van het onderzoeksgebied is ca. 1000 m². Het plangebied heeft een dubbelbestemming, waarde archeologie 3. Volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) is er voor het onderzoeksgebied een middelhoge trefkans op het aantreffen van archeologische waarden. Wel ligt het onderzoeksgebied tegen een terrein van hoge archeologische waarde aan, het voormalige kasteel Adrichem.

Afbeelding 3: Luchtfoto van Beverwijk met daarbinnen de locatie van het onderzoeksgebied (geel aangegeven).

Afbeelding 4: Bestemmingsplan Spaarnestraat 1B, locatie aangegeven met rode pijl. Het onderzoeksgebied valt binnen de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie - 3' (noordoosten) en 'Waarde - Archeologie - 1' (zuidwesten). Bron: www.ruimtelijkeplannen.nl

3. Beleid

In de wet op de archeologische monumentenzorg stellen Rijk en provincie dat in het ruimtelijk beleid zorgvuldig met het archeologische erfgoed moet worden omgegaan. Voor gebieden waar archeologische waarden voorkomen of waar reële verwachtingen bestaan dat ter plaatse archeologische waarden aanwezig zijn, dient voorafgaand aan bodemingrepen archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. De uitkomsten van het archeologisch onderzoek dienen vervolgens volwaardig in de belangenafweging te worden betrokken.

De gemeente Beverwijk heeft in september 2019 een bestemmingsplan voor Woongebied Oost opgesteld waarin de archeologische waarden bepaald zijn per gebied en waarin regels zijn opgenomen waar bouwwerkzaamheden aan moeten voldoen. Op de archeologische verwachtingskaart worden zones aangegeven met verschillende verwachtingen: hoge, middelhoge of lage verwachting. De archeologische verwachtingskaart vormt de basis voor het opstellen van een beleidsadvieskaart, die vervolgens kan worden gebruikt voor de toetsing van ruimtelijke plannen op de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden. Het bestemmingsplan vormt het belangrijkste instrument voor de archeologische monumentenzorg. Voor gemeenten kunnen de door deskundigen opgestelde archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaarten als leidraad worden gebruikt voor zowel de planologische bescherming van archeologische waarden in het ruimtelijke plan als voor het vaststellen van het benodigde archeologisch onderzoek dat bij voorbereiding van ruimtelijke plannen moet plaatsvinden.

Voor het onderzoeksgebied geldt een dubbelbestemming. Het noord- westelijke deel van het onderzoeksgebied valt binnen de 'Waarde - Archeologie - 3' (afb.4). De voor 'Waarde - Archeologie - 3' aangewezen gronden zijn mede bestemd voor de bescherming van de ter plaatse te verwachten, dan wel voorkomende, archeologische waarden op een diepte vanaf 35 cm onder maaiveld. In het belang van de archeologische monumentenzorg en ter voorkoming van onevenredige aantasting van aanwezige dan wel naar verwachting aanwezige archeologische waarden, is het verboden op of in de gronden met de bestemming 'Waarde - Archeologie - 3' de volgende werkzaamheden uit te voeren:

wanneer er dieper dan 35 cm onder het maaiveld wordt gegraven, waartoe worden gerekend afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren, ontginnen, ophogen en aanleggen van drainage. Ook het verlagen of verhogen van het waterpeil of het aanleggen of rooien van bos of boomgaard waarbij stobben worden verwijderd vallen binnen de richtlijnen van dit beleid. Archeologische onderzoek zal worden uitgevoerd wanneer de werkzaamheden dieper dan 35 cm onder het maaiveld komen en wanneer het oppervlak groter is dan 2500 m².

Het zuid- westelijke deel van het onderzoeksgebied valt binnen de 'Waarde - Archeologie - 1' (afb. 4), dit vanwege het voormalige Slot Adrichem ten zuidwesten van het plangebied. Hierbij zal archeologisch onderzoek worden uitgevoerd wanneer de werkzaamheden dieper dan 35 cm onder het maaiveld komen, wanneer het oppervlak groter is dan 30 m² en wanneer er niet zonder heiwerkzaamheden kan worden geplaatst.

Werkzaamheden zijn toelaatbaar indien de betrokken archeologische waarden, gelet op dit rapport, door de activiteiten niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de omgevingsvergunning voorschriften en beperkingen te verbinden, gericht op het behoud van de archeologische resten in de bodem, het doen van opgravingen dan wel het begeleiden van de bouwactiviteiten door een archeologische deskundige.

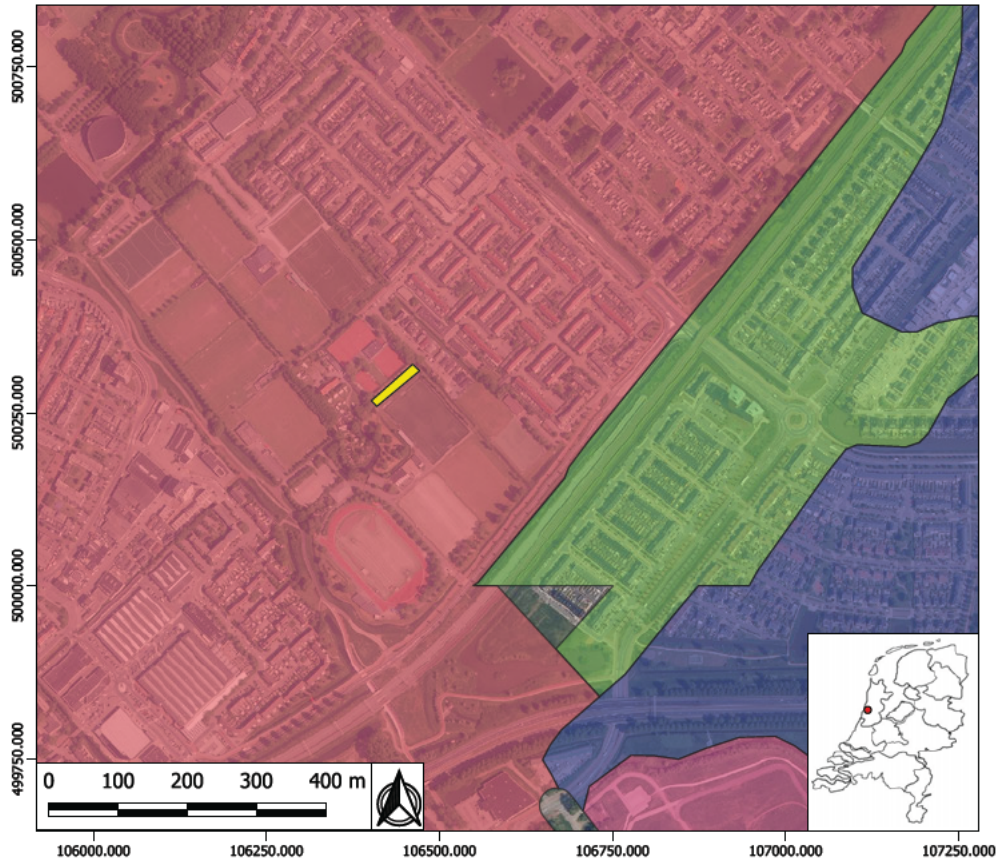
Het onderzoeksgebied ligt in een gebied met een hoge archeologische verwachting. Dat betekent wanneer in dit gebied bodemingrepen dieper dan 35 cm worden uitgevoerd of een oppervlakte groter heeft dan 30 m² archeologisch vervolgonderzoek geadviseerd wordt. Dit bureauonderzoek dient ook om de, nu nog onbekende, verwachting tot op de verstoringsdiepte van sloot in kaart te brengen.

4. Methode

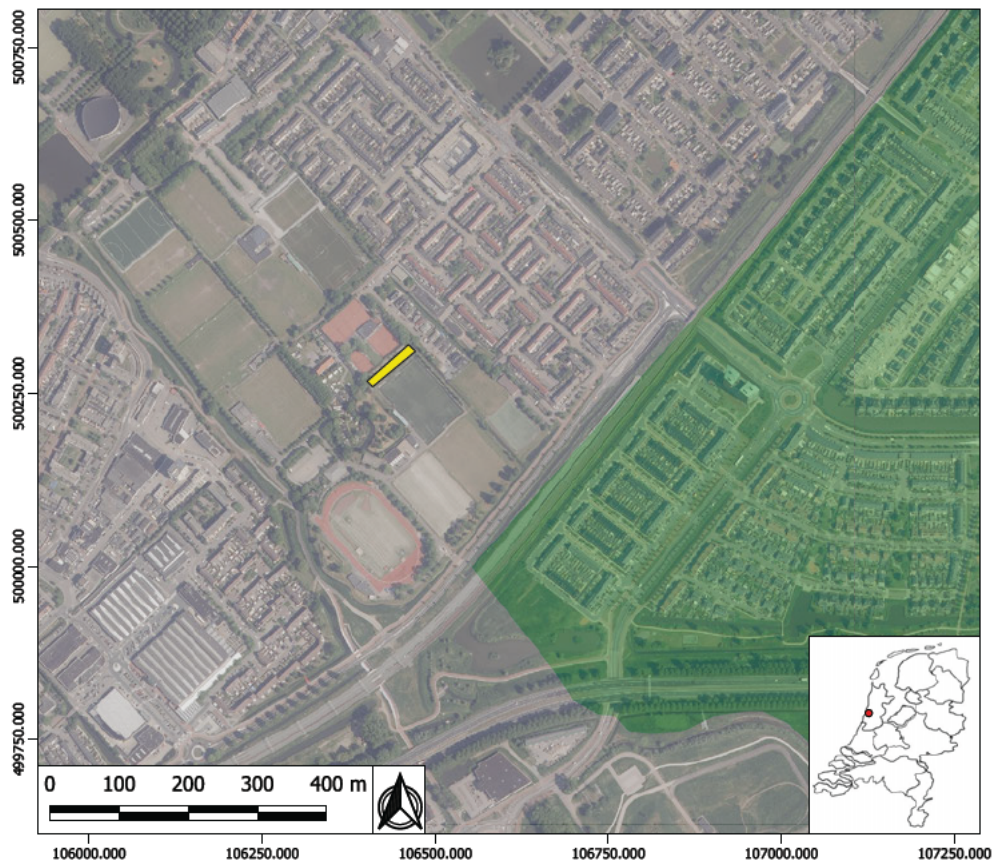
Het doel van een bureauonderzoek is om aan de hand van bestaande bronnen informatie te verzamelen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een bepaald gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het onderzoek en de vraagstelling (welke archeologische waarden kunnen binnen het plangebied verwacht worden? En in hoeverre zullen de graafwerkzaamheden deze archeologische resten bedreigen?) zullen aanvullende gegevens verzameld dienen te worden.

Het bureauonderzoek resulteert in een rapport met een gespecificeerd verwachtingsmodel. Op basis van dit verwachtingsmodel wordt een (selectie)advies gegeven. Het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Beverwijk, kan hierop een (selectie)besluit maken ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek. Tevens kan door middel van het bureauonderzoek in een vroeg stadium rekening worden gehouden in de planvorming met aanwezige archeologische waarden in de bodem. Bij een bureauonderzoek worden, indien voorhanden, bronnen geraadpleegd die informatie verschaffen over de geologie en archeologie van het betreffende gebied. Onder andere wordt gebruik gemaakt van:

1. Kaartmateriaal, zoals bodemkundige, geomorfologische, geologische en historische kaartgegevens, evenals beleidskaarten zoals gemeentelijke en provinciale verwachtingskaarten.
2. Gegevens omtrent eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het gebied uit de database van het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).
3. Relevante geologische, historische en archeologische architectuur.

Afbeelding 5: Geomorfologische kaart van de Spaarnestraat en omgeving. Het onderzoeksgebied is aangegeven in het geel. Bron: Archis.

Afbeelding 6: Bodemkaart van de Spaarnestraat en omgeving. Het onderzoeksgebied is aangegeven in het geel. Bron: Archis.

5. Aardwetenschappelijke gegevens

Genese van het landschap

Het plangebied ligt te midden van Beverwijk en is onderdeel van de grens van het westelijk veengebied. Deze grens is tot stand gekomen in het holoceen, net na afloop van de laatste ijstijd. Tot vroeg in de middeleeuwen maakte het deel uit van een veel groter veengebied, dat zich achter een reeks strandwallen uitstreckte van Vlaanderen tot Noordwest-Duitsland. De zeespiegelstijging heeft bij het ontstaan van dit gebied een belangrijke rol gespeeld. De afzettingen die in relatie tot de zeespiegel zijn gevormd, worden tot de Formatie van Naaldwijk gerekend. Tijdens de zeespiegelstijging in het midden-subboreaal (ca. 3500 jaar geleden) werd een strandwallensysteem (oude strandafzettingen) ontwikkeld dat de grens vormde van het westelijk veengebied. Indien een strandwal hoog genoeg wordt, en vaak genoeg droogvalt, kan een deel van het zand worden opgewaaid tot duinen. In en achter deze duincomplexen kunnen door de combinatie van omhoog komend kwelwater en uitblazing (tot het grondwaterniveau) lokaal meren ontstaan. Deze meren vormen humeuze afzettingen, die later bedekt worden door de migratie van de duincomplexen. Deze zandige humeuze lagen tussen de duinafzettingen worden gerekend tot de Formatie van Nieuwkoop. Tijdens het laat-subatlanticum (ca. 800 jaar geleden) werden delen van dit oudere duin- en strandwallencomplex geërodeerd door een versneld stijgende zeespiegel. Hierdoor ontwikkelde zich een steiler kustprofiel waardoor een nieuwe periode van duinvorming begon. In deze periode werden de jonge duin- en strandwalcomplexen gevormd, vaak over de oudere systemen heen. In het midden-subboreaal (ca. 3500 jaar geleden) brak de zee (ten noorden van Beverwijk) door het toen aanwezige oude duin- en strandwallencomplex. Grote stukken veen werden weggeslagen en er ontstond een estuarien gebied dat de verbinding met de zee naar het achterland vormde, genaamd het Oer-IJ. De meren en geulen die toen zijn gevormd zijn voornamelijk opgevuld met mariene sedimenten. Wat betreft de bodemopbouw is in het gehele gebied het aan het oppervlak gelegen materiaal relatief kort geleden afgezet waardoor weinig bodemvorming heeft plaats gevonden. Als gevolg daarvan ontbreekt een humeuze of humusrijke bovengrond.

Geomorfologie en bodem

Op de geomorfologische kaart (afb. 5) is te zien dat het onderzoeksgebied valt binnen een roze gekarteerd vlak. Dit wordt omschreven als een vlakte ontstaan door afgravingen en/of egalisatie van duinen of strandwallen (2M92E). Ten oosten van het onderzoeksgebied zijn nog twee andere delen gekarteerd. Het groene vlak is een getij-kreekkbedding, zee-erosiegeul (22R71) en het paarse vlak een vlakte van getij-afzettingen (2M72).

Volgens de bodemkaart (afb. 6) ligt het onderzoeksgebied in een niet gekarteerd deel, omdat het een stedelijk gebied is. Ten oosten van het onderzoeksgebied is een groen gekarteerd vlak zichtbaar, omschreven als knippige poldervaaggronden; klei, profielverloop 3 (9Mn83C).

In deze omgeving liggen strandwallen en strandvlaktes dicht onder de oppervlakte. De strandwallen zijn opgeworpen door de zee en ontstonden in meerdere reeksen parallel aan de kust. De oudste van de bewaard gebleven strandwallen ligt het meest oostelijk. Op de strandwallen ontstonden lage duinen door zandverstuivingen, de zogenaamde oude duinen. De strandwallen en oude duinen werden al vroeg gebruikt voor bewoning en als akkerland. In de middeleeuwen ontstonden nederzettingen, waaronder Beverwijk, op de strandwallen. Ongeveer vanaf de 10e eeuw kwamen nieuwe zandverstuivingen in de kuststrook voor, waarbij de veel hogere jonge duinen werden opgeworpen.

Afbeelding 7: Kaart Jan Jansz Dou, 1745, 'T Hoogh-Heemraetschap vande uytwaterende sluysen in Kennemerland ende West-Frieslandt; Noortzee.

Afbeelding 8: De locatie van Kasteel Adrichem aangegeven in de rode cirkel, de onderzoekslocatie is aangegeven met 2 rode pijlen.

6. Historische en archeologische gegevens

Historische gegevens

Beverwijk is ontstaan uit twee middeleeuwse nederzettingen, namelijk Wijk en Sint-Agathendorp. Sint Agathendorp was een kerkdorp gelegen bij de geest, die ook wel het Hofland werd genoemd. De Heemskerkerweg en de Hoflanderweg liepen aan de randen van de geest, die zich ongeveer uitstrekte vanaf de kerk naar de huidige gemeentegrens met Heemskerk. Men woonde in de lintvormige bebouwing aan de rand van de geest of in een nederzetting rond de kerk. De tweede nederzetting, Wijk, was een handelsnederzetting, gesticht in de buurt van Sint Agathendorp en gelegen op de oever van het Wijkermeer. Deze handelsnederzetting ontstond hier omdat een land- en een waterroute (over het Wijkermeer) hier dichtbij elkaar kwamen. De reden hiervoor was het samenvoegen van een aantal waterstelsels in de nabije omgeving. Zodoende ontstond de nieuwe stedelijk nederzetting naam (Bever)wijk (Alders 1998, 17). Op deze locatie kon overslag van goederen plaatsvinden en zo ontwikkelde Beverwijk zich als markt- en handelsplaats. De stedelijk kern van Beverwijk concentreerde zich tot in het midden van de 20ste eeuw rond de Breestraat en de kerk. Langs de wegen verspreide bebouwing ten westen van deze kern.

In de 17de eeuw kwam rond de oude kern van Beverwijk de tuinbouw op. Dit tuinbouwgebied in de binnenduinrand liep door tot Heemskerk en Wijk aan Zee. Op de zandige grond werden voornamelijk groenten, peulvruchten en fruit verbouwd (Horst 2011, 46). Rondom Beverwijk zijn eveneens tal van kastelen en buitenplaatsen gebouwd. Na het uiteenvallen van het domeinshof in 1248, bouwden verschillende edellieden kastelen in het voormalige hof. De 'kastelengordel' werd gebouwd ter verdediging van aanvallen van bijvoorbeeld de West-Friezen. Enkele voorbeelden zijn Huis ter Oisterwijk en kasteel Adrichem. In de 17de en 18de eeuw zijn een aantal van deze kastelen omgebouwd door de rijke stedelijke elite uit Amsterdam en Haarlem tot buitenplaatsen, zoals Assumburg en Marquette. Na een bloeiperiode in de middeleeuwen en Gouden Eeuw raakte Beverwijk in de 18de eeuw in verval door het dichtslippen van het Wijkermeer. Hierdoor werd de waterverbinding met Amsterdam onvaarbaar. Echter bleef het een aantrekkelijk gebied voor zowel agrarische landbouw als de elitaire klassen van de samenleving. De omliggende natuur in en rondom de binnenduinen bleef stadsmensen aantrekken en de ruimte in het gebied was ideaal voor een verdere uitbouw van tuinen. De geografische ligging vlakbij Amsterdam en Haarlem was tevens een belangrijke afzetmarkt. Zodoende bleef de tuinbouw, en in het bijzonder de aardbeienteelt, tot in de 20ste eeuw van grote invloed.

Kasteel Adrichem

Eens heeft er dichtbij het onderzoeksgebied het kasteel Adrichem gestaan (afb. 7 en 8). Behalve een rond stukje terrein en een restant van de slotgracht is er nabij de hoeve Adrichem niets meer van te zien. Het kasteel is tussen 1809- en 1812 in opdracht van Gijsbert Karel van Hogendorp gesloopt. In augustus 1967 werden door de droogte enkel funderingen zichtbaar in de voormalige slotgracht. In 2002 publiceerde Jean Roefstra zijn bevindingen na het uitwerken van het archeologische onderzoek uit 1967 en tussen 2000-2004, naast het historisch onderzoek. Het kasteel (afb. 9) bleek namelijk circa 150 jaar ouder te zijn dan gedacht (1248 t/m 1812). Onder de funderingen van het latere kasteel Adrichem bleek een veel ouder kasteel aanwezig te zijn. Het bleek te gaan om het lang vermiste kasteel van Gerard van Velsen en zijn vader. Het raadsel waar ooit het kasteel had gestaan van een van de moordenaars van graaf Floris V was hiermee opgelost.

Kasteel Adrichem was ook de plaats waar de legende van de zwanenjonkvrouw plaatsgevonden zou hebben. De heer van Adrichem leefde als alleenstaande man in zijn grote kasteel. Op een dag zag hij in het water vlakbij zijn woning een prachtige zwanenjonkvrouw zwemmen. Zij had haar zwanehemd afgelegd en de heer zag zijn kans schoon. Hij nam het hemd mee zodat zij hem wel moest volgen naar het kasteel. Hier leefden zij vanaf dat moment samen als man en vrouw. Jaren later wilde de heer toch liever een gewone echtgenote. Toen de zwanenvrouw dit hoorde stortte zij overmand door verdriet ter aarde en stierf. In de gedaante van een treurige zwaan verdween zij in het niets. Als later het kasteel door onheil werd bedreigd hoorden voorbijgangers droeve geluiden en zagen daar een schitterende witte zwaan boven het kasteel Adrichem zweven.

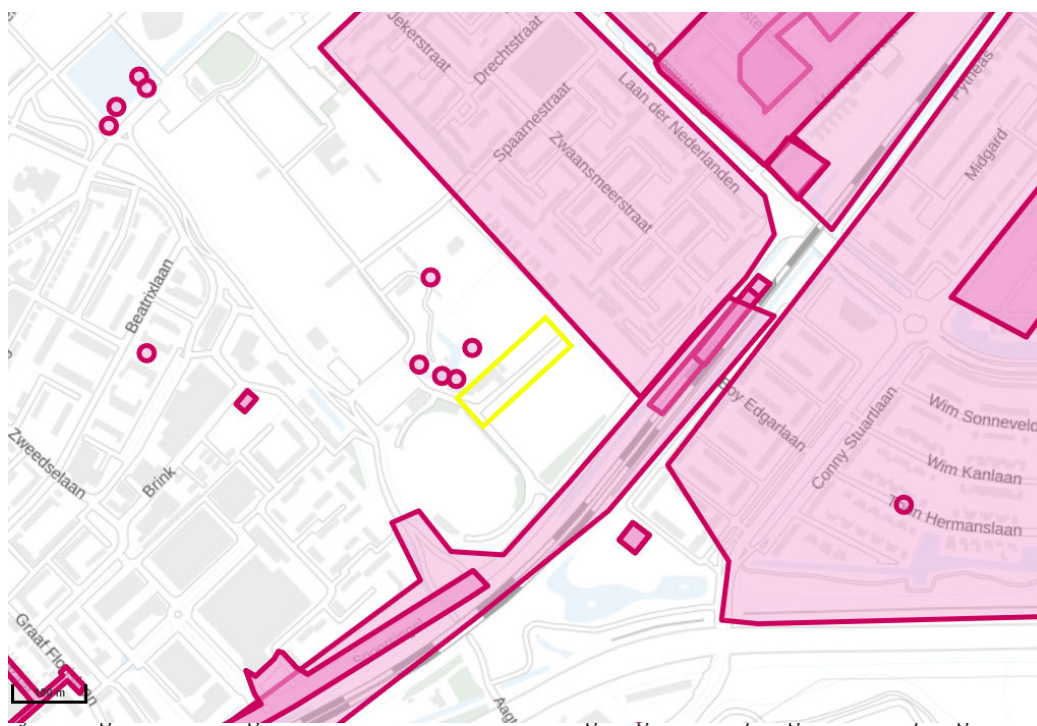
Archeologische gegevens

Het plangebied ligt zoals eerder besproken direct naast een archeologisch monument, kasteel Adrichem. In de jaren '80 is er archeologisch onderzoek verricht naar het kasteel op het terrein van de gasthoeve Adrichem, maar ook tussen 2000 en 2002 is er archeologisch onderzoek verricht op het kasteelterrein (afb. 10). Er zijn enkele oppervlakkige waarnemingen gedaan op het kasteelterrein. Aangekomen werd een hoeveelheid fragmenten aardewerk, bestaande uit Pingsdorf, proto-steengoed, Siegburg, roodbakkerd aardewerk en bouw materiaal uit diverse perioden. Archeologische waarnemingen in het verleden leverde onder meer een tweetal fundamente van middeleeuwse baksteen op. Door een combinatie met historisch onderzoek kan de bouwtijd gesteld worden in het midden van de 13de eeuw. Onbekend is waar de voorburch zich bevindt. De archeologische werkgroep Beverwijk-Heemskerk heeft op meerder locaties puinconcentraties aangetroffen die zich direct bij de plaats van het kasteel bevinden. Deze puinconcentraties zijn mogelijk allen aan de sloop van het kasteel, tussen 1809 en 1812, te koppelen (Roefstra 2003). Er is tijdens het onderzoek naar kasteel Adrichem veel aardewerk uit de vroege middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd

gevonden.

In de nabije omgeving bevinden zich nog een aantal monumenten en archeologische vondstlocaties. Ten westen van het plangebied bevindt zich de historische kern van Beverwijk. De archeologische waarde van historische kernen bestaat uit de reeds aangetroffen of te verwachten aanwezigheid, boven of onder de grond, van bouwhistorische resten en archeologische sporen en voorwerpen. Samen bevatten zij een veelheid aan historische informatie over ouderdom en ruimtelijke ontwikkeling van de kern. Binnen de historische kern bevindt zich een terrein waar bij restauratiewerkzaamheden onder de 14e-15e eeuwse kerk sporen van de oudste kerk van Beverwijk werden aangetroffen. Op het terrein werd verder aardewerk uit de 10e eeuw en uit de late ijzertijd/ Romeinse tijd aangetroffen (Archis). Ten noorden bevindt zich eveneens de historische kern van Heemskerk. Rondom het Kerkplein zijn ook archeologische sporen en structuren aangetroffen vanaf de Romeinse tijd tot de nieuwe tijd. Ten zuidwesten van het plangebied bevindt zich een zone waar complete cultuurlandschappen uit de prehistorie, Romeinse tijd en historische perioden aanwezig zijn. Het betreft hier een uitzonderlijk omvangrijke stapeling van voormalige cultuurlandschappen, genetisch nauw verweven met de geologische en landschappelijke evolutie. Dit bodemarchief, opgebouwd uit oude en jonge duinzanden, veen, zavel en klei (Oer-IJ estuarium) is kenmerkend voor de bewoningsgeschiedenis van het West-Nederlandse kustgebied. De veelal hoge kwaliteit van objecten en structuren is het resultaat van de frequente bedekking en de gestegen grondwaterstand (Archis). Deze drie terreinen hebben een archeologische hoge- tot zeer hoge waarde.

In en rondom het plangebied zijn eveneens enkele bureau- en veldonderzoeken geweest. De losse vondstmeldingen die in Archis zijn ingevoerd omvatten vooral vondsten van aardewerk vanaf de bronstijd tot de nieuwe tijd.

aangegeven met een geel kader. Noorden is boven. Bron: Archis.

7. Gespecificeerde archeologische verwachting

Periode	Verwachting	Diepte t.o.v. maaiveld	Te verwachte archeologische resten
Paleolithicum	Laag	n.v.t.	n.v.t.
Neolithicum en brons-tijd	Laag	n.v.t.	n.v.t.
IJzertijd tot en met vroege middeleeuwen	Middelhoog	Schoorl laagpakket (duinzand)	Nederzettingssporen, ploegsporen, cultuurlagen, greppels, kuilen, funderingen, waterputten, hout, aardewerk, baksteen, natuursteen, gewei en benen voorwerpen, archeobotanische resten, glas, metaal.
Late middeleeuwen	Hoog	Direct onder het maaiveld	Nederzettingssporen, ploegsporen, cultuurlagen, greppels, kuilen, funderingen, waterputten, hout, aardewerk, baksteen, natuursteen, gewei en benen voorwerpen, archeobotanische resten, glas, metaal.
Nieuwe tijd	Hoog	Direct onder het maaiveld	Nederzettingssporen, ploegsporen, cultuurlagen, greppels, kuilen, funderingen, waterputten, hout, aardewerk, baksteen, natuursteen, gewei en benen voorwerpen, archeobotanische resten, glas, metaal.

Op basis van de aardwetenschappelijke, historische en archeologische gegevens kan voor het onderzoek de volgende archeologische verwachting worden opgesteld:

Voor de archeologische sporen uit het neolithicum geldt een lage verwachting aangezien de bewoning zich grotendeels concentreerde op de strandwallen ten westen van Beverwijk (gegevens op basis van een interne inventarisatie door J. de Koning). Voor de bronstijd tot en met de ijzertijd geldt in principe een lage verwachting voor het onderzoeksgebied. Voor de periode van de vroege middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd kan een hoge verwachting uitgesproken worden, omdat het onderzoeksgebied tegen het kasteelterrein van kasteel Adrichem aanligt. Het kasteel is hoogstwaarschijnlijk in gebruik geweest tussen 1248 t/m 1812 en archeologisch onderzoek dat in het verleden in de omgeving is uitgevoerd heeft aangetoond dat er vondsten gerelateerd zijn aan het kasteel Adrichem. Om deze reden is er een grote trefkans op archeologische overblijfselen binnen het onderzoeksgebied.

Conclusie en advies

Voor het archeologisch bureauonderzoek aan de Spaarnestraat 1B te Beverwijk, gemeente Beverwijk (NH) zijn de relevante bodemkundige, historische en archeologische gegevens in kaart gebracht. Volgens het bestemmingsplan ligt het onderzoeksgebied in een gebied met een hoge archeologische waarde. Het gebied ligt naast een archeologisch monument, kasteel Adrichem, dat in gebruik is geweest vanaf de 13e eeuw. Volgens het bestemmingsplan moet er archeologisch onderzoek plaatsvinden bij werken groter dan 30 m² en die dieper reiken dan 35 cm onder maaiveld (Waarde - Archeologie - 1, het zuidwestelijk deel van het plangebied) en wanneer er niet zonder heiwerkzaamheden kan worden geplaatst. Voor het noordoostelijk deel van het plangebied geldt Waarde - Archeologie - 3, waarbij archeologisch onderzoek moet plaatsvinden wanneer er dieper dan 35 cm onder het maaiveld gegraven zal worden en waarbij het oppervlak groter is dan 2500 m².

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 1000 m² en de verwachting is dat bij het verplaatsen van de sloot er in ieder geval dieper dan 35 cm onder het maaiveld gegraven wordt. Dit bureauonderzoek heeft aangetoond dat het onderzoeksgebied in de middeleeuwen, met name in de late middeleeuwen en de nieuwe tijd bewoond is geweest. Dat zorgt voor een hoge trefkans op het aantreffen van archeologische sporen uit deze periodes.

Advies

Om een beeld te krijgen van de mate van verstoring van de ondergrond binnen het onderzoeksgebied wordt een archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van verkennende boringen geadviseerd. Wij wijzen erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Literatuur

Alders, G.P., J.G., Kruisheer, A., Schweitzer, J., van Venetien, 1998: *Het ontstaan van Beverwijk als stedelijke nederzetting*. Hilversum

Horst, M., 2011: *Gemeente Beverwijk, een historisch-geografisch inventarisatie*. Onderzoeks- en Adviesbureau Cultuurland Advies.

Roefstra, J., 2003: *Beverwijk - 'Adrichem'; Archeologische Kroniek Noord-Holland over 2002*. Wormer, Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Noord-Holland.

Vermoolen, S., 2018: *Archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek aan De Dalen 1 te Beverwijk, gemeente Beverwijk*, Hollandia reeks nummer 689, Zaandijk.

Visser-Poldervaart, M., G.P., Alders, M., Diepeveen-Jansen, M. Reneerkens, & R., Schrijvers, 2004: *Cultuurhistorisch kader voor het bestemmingsplan Beneluxlaan*. SCENH-rapport cultuurhistorie 52.

Websites

Archis

www.kastelen.nl/kasteel-beeldbank

www.ruimtelijkeplannen.nl

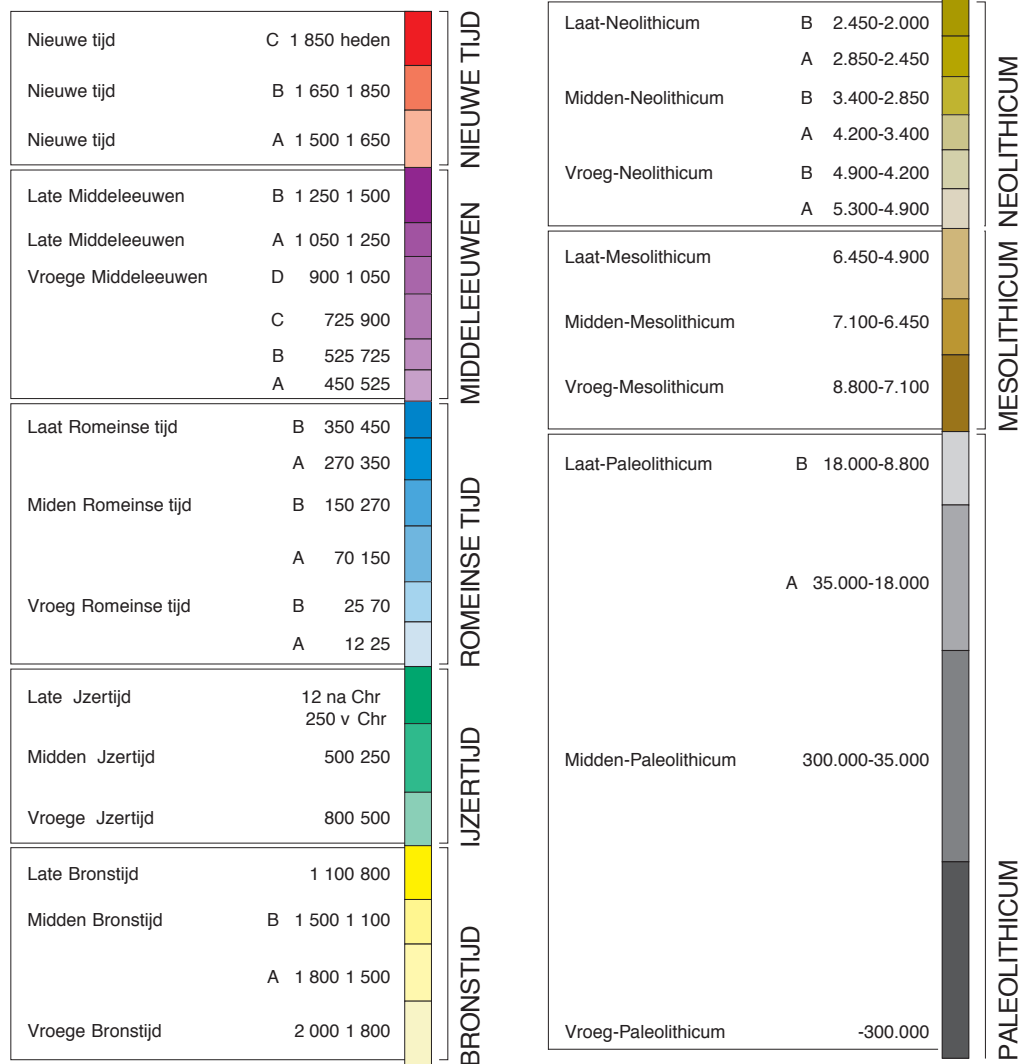
Bijlagen

Inhoudsopgave

Bijlage 1: Archeologische perioden

Bijlage 2: Archeologische stappenplan

Bijlage 1: Archeologische perioden

Bijlage 2: Archeologische stappenplan

In het “stappenplan archeologie” wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied.

Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijke-orderingsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RCE, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- * aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat. Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- * beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- * beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch geografische gegevens
 - o een korte impressie over de onstaansgeschiedenis van het landschap
 - o een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- * beschrijven bekende archeologische waarden
 - o archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RCE. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
 - o archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewonings-sporen uit het verleden;
- * beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden:
 - o aan de hand van de door de RCE ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch

- onderzoek in aanmerking;
- o aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- * rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA).

Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- * non-destructieve methoden: geofysische methoden ;
- * weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- * destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Nadere toelichting onderzoeksmethoden: 1 en 2: Bij non-destructieve methoden moet men denken aan elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden, eventueel in combinatie met remote sensing technieken.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek . Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven. Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermenswaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

